

DVADESET GODINA DJELOVANJA SLUŽBE
DRUŠTVENOG KNJIGOVODSTVA

Autor je ovim radom želio upoznati naučnu i stručnu javnost, koja se bavi privrednim, a posebno finansijskim problemima, s djelovanjem jedne specifične institucije u socijalističkom samoupravnom sistemu - sa Službom društvenog knjigovodstva, koja djeluje neprekidno već dvadeset godina. U tom je razdoblju stekla veliko iskustvo i prilagođavala je svoj rad razvoju društveno-političkih i ekonomskih odnosa zauzimajući sve značajnije mjesto i ulogu na području praćenja i informiranja o raspodjeli i korištenju društvenih sredstava.

Djelovanje ove Službe prikazano je u tri dijela, i to od stvorenih preduvjeta za njeno formiranje, njeno osamostaljivanje u samoupravnu organizaciju od posebnog društvenog interesa pa do njenog uskladjivanja s ustavnim promjenama koje je usmjeravaju u samostalnu i nezavisnu zajedničku službu udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica. Funkcije Službe omogućuju ostvarivanje bitnog zadatka da pravovremeno dostavlja točne i objektivne podatke i informacije samoupravnim organima radi upoznavanja s finansijskim i materijalnim poslovanjem svoje i drugih organizacija.

Autor zaključuje svoj rad ukazujući na daljnji razvoj Službe u modernu instituciju uključenu u društveni sistem informiranja, društvenog knjigovodstva, evidencije i statistike primjenjujući u svom radu elektronske sisteme za automatsku obradu podataka uz permanentno obrazovanje i prekvalifikaciju svojih stručnih kadrova.

UVOD

Smatram da ovaj jubilej Službe društvenog knjigovodstva ne bi smio proći nezapažen kada je ta samoupravna organizacija od posebnog društvenog interesa prošla u ovih posljednjih dvadeset godina dug put od poludržavne institucije do samostalne organizacije i nezavisne zajedničke službe organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica. Ona je u tom razdoblju pratila i uskladjivala svoj rad s razvojem društveno-političkih i ekonomskih odnosa u zemlji s manje ili više uspjeha. Danas je u potpunosti uključena u proces društvenog i privrednog života vezanih za praćenje ostvarivanja, raspodjele, raspolaganja i korištenja društvenih sredstava.

Služba društvenog knjigovodstva je u prvom redu jedan od značajnih činilaca cjelokupnog društvenog sistema informiranja, društvenog knjigovodstva, evidencije i statistike, a uporedo s time i sistema društvene kontrole i samozaštite. Ona je ujedno u potpunosti uključena u obavljanje platnog prometa u zemlji kako bi imala što veći uvid u tokove društvenog kapitala. Drug Kardelj, je dan od idejnih stvaraoca Službe društvenog knjigovodstva, nije bez osnove predviđao kada je rekao da: "... sa svakim danom daljeg razvitka proizvodnih snaga i sistema samoupravljanja takva institucija biće nam sve neophodnija". 1)

Zato je neophodno da se osvrnemo na njeno djelovanje u ovom periodu, i to samo na najbitnije činjenice od njenog stvaranja do danas.

1. UVJETI POD KOJIMA SE FORMIRALA SDK

Služba društvenog knjigovodstva je na svojevrsan način sinteza dviju na očigled protivurječnih težnji koje su izrastale u periodu prijelaza s administrativno-operativnog rukovodjenja države privredom i drugim društvenim djelatnostima na, za ono vrijeme, novo radničko samoupravljanje za koje nije bilo uzora ni u jednoj zemlji na svijetu. Naime, trebalo je raskinuti sa starim oblicima upravljanja i praćenja iz jednog centra i otvoriti mogućnosti neposrednijeg utjecaja neposrednih proizvođača na tokove društvene reprodukcije. Mnoge funkcije državne uprave i njenih organa rukovodjenja (ministarstva i administrativno-operativni organi rukovodjenja - AOR-i) bili su ukinuti, a preko njih se do tada obavljao cjelokupan mehanizam planskog privredjivanja i operativnog praćenja. Medjutim, u ono vrijeme država nije mogla ostati bez određenog instrumenta globalnog praćenja privrednih i drugih tokova bez obzira na izvršenu decentralizaciju i prenesena prava upravljanja na niže društvene organe - na komunu i na radničke savjete. Da bi ipak ostvarila takav uvid i mogući utjecaj na određena kretanja u procese privredjivanja, morala je naći oblik i formu koja se ne bi u odredjenom vremenu birokratizirala i preuzela funkciju ranijih AOR-a.

Rješenje se našlo u veoma uspješnom sredstvu koje najvjernije odražava opća kretanja kao što je novac. To je najuspješniji način reguliranja i praćenja privrednog života zemlje na što je već u toku i poslije Oktobarske revolucije ukazivao Lenjin. U to vrijeme donosi se odluka o centralizaciji cjelokupnog bankarskog sistema u jednu jedinstvenu banku - u Narodnu banku FNRJ koja je imala veoma razgranatu mrežu filijala na području cijele Jugoslavije.

1) Iz izlaganja druga E. Kardelja prilikom donošenja Zakona o društvenom knjigovodstvu 1959.

je, i to u svakom kotarskom mjestu. Ovako jedinstvena i centralistički organizirana banka bila je najpogodnija za ostvarenje načina posrednog upravljanja i praćenja privrednih tokova u zemlji. Tu je prijetila najmanja opasnost od birokratizacije jer je opće poznato da bankarski mehanizam i tehnika ne trpi inertnost i sporost u poslovanju.

Istovremeno, i to 1952. godine, donosi Vlada SFRJ Uredbu o financijskom poslovanju preko banke i plaćanje gotovim novcem kojim se utvrđuje obveza svih privrednih i drugih organizacija i organa da cjelokupno svoje financijsko poslovanje obavljaju preko Narodne banke, i to u pravilu bez upotrebe gotovog novca. Sva plaćanja obavljaju se preko žiro i drugih računa koji se vode kod najbliže organizacione jedinice banke. Plaćanje gotovim novcem vrši se samo uredbom utvrđenim slučajevima. Osim uobičajene bankarske likvidature naloga plaćanja s računa kod banke se uvodi i kontrola za konitosti i ispravnosti takvih plaćanja. Time se utvrđuje temelj prethodne društvene kontrole raspolaganja društvenom imovinom. 2)

Dvije godine kasnije uvodi se propisom vođenje društvene evidencije (DE) kod Narodne banke. 3) Ova se evidencija automatski vodi na temelju raščlanjavanja prometa na žiro računima korisnika društvene imovine. Iz ovoga postupno izrasta društveno računovodstvo kao temelj statističkih istraživanja financijskih tokova društvene reprodukcije. Na taj se način u Narodnoj banci izgrađuje društvena evidencija i kontrola značajna za praćenje privrednih zbivanja u zemlji bez uključivanja u taj mehanizam organa državne uprave. Bez obzira na postignute rezultate ostvarene ovim novim funkcijama Narodne banke koja je normalno obavljala svoju osnovnu funkciju emisije i kreditne institucije, kao i funkciju društvenog blagajnika obavljajući poslove izvršenja i evidencije budžeta od općine do federacije, ona je s vremenom postala pregromazna i zbog toga nedovoljno djelotvorna. Zato se prilazi decentralizaciji bankarskog sistema osnivajući u prvom redu komunalne banke, a potom specijalizirane savezne banke (investiciona, poljoprivredna i za vanjsku trgovinu) u cilju rasterećivanja Narodne banke. Ovaj proces traje do 1957. s time da se žiro računi vode kod tih banaka s obavezom da dostavljaju Narodnoj banci podatke za društvenu evidenciju, kao i da uz kreditnu kontrolu obavljaju i društvenu u pogledu zakonitosti raspolaganja i korištenja društvene imovine. Treba napomenuti da su prijenosom poslova na komunalne i savezne banke istovremeno bile uključene u obavljanje platnog prometa za svoje komitente.

2) Službeni list br.30/1952.

3) Službeni list br.27/1954. (Naredba o podacima društvene evidencije).

Ovako decentralizirana društvena evidencija i kontrola temeljena na praćenju sredstava na žiro i drugim računima kod banaka, kao i uporedno vođenje kreditnih poslova, postepeno labavi željenu uspješnu društvenu kontrolu i evidenciju putem praćenja novčanih tokova. Osim toga iskrsavao je novi problem u pogledu sve veće neusklađenosti između prethodne (preventivne) kontrole koju su obavljale Narodna i ostale banke prateći korištenje sredstava na računima korisnika društvene imovine i naknadne financijske kontrole koju je obavljala financijska inspekcija. Ova je inspekcija bila sastavni dio državne uprave, i to do 1953. u privrednim resorima političko-teritorijalnih organa vlasti, a od te godine do 1959. u resoru financija. Financijska inspekcija bila je organizirana na centralističkom principu gdje je postojala neposredna odgovornost po hijerarhijskoj ljestvici od financijskog inspektora u kotaru preko glavnog financijskog inspektora u republici i pokrajini do generalnog financijskog inspektora u Saveznom ministarstvu financija. Upute i postupak inspekcije nije uvijek bio usklađen s uputama koje su dobivali kontrolori u bankama pa je često dolazilo do nesporazuma u odnosu na utvrđivanje zakonitosti raspolaganja društvenom imovinom, što je ometalo rad u privrednim i drugim organizacijama. Zato je i ovdje trebalo poduzeti određene mjere da se otklone ovi problemi.

Tako i dolazi do donošenja posebnog Zakona o društvenom knjigovodstvu usvojenog u Saveznoj narodnoj skupštini 16.X 1959. 4) Ovim se zakonom samo "ustanovljava društveno knjigovodstvo kao javna služba koja osigurava evidenciju i kontrolu korištenja i raspolaganja društvenim sredstvima, evidenciju o kretanjima u privredi i kontrolu izvršenja obaveza prema društvenoj zajednici". 5) Ona se još ne formira kao samostalna organizacija nego je u sastavu Narodne banke koja obavlja poslove društvenog knjigovodstva. To je bio jedan od uvjeta uspješnog razvijanja ove nove društvene službe kao samostalnog organa društvene evidencije i kontrole. Drugi važan uvjet uspješnijeg obavljanja kontrole zakonitosti raspolaganja društvenim sredstvima i plaćanja obaveza prema društvenoj zajednici bio je prijenos poslova financijske inspekcije iz organa financija u Narodnu banku što je uslijedilo istovremeno s donošenjem Zakona o društvenom knjigovodstvu. Od tada pa do danas ova inspekcija djeluje u Službi društvenog knjigovodstva gotovo s istim postupkom i nešto izmijenjenim djelokrugom rada i ovlaštenjem.

Odmah po donošenju ovog zakona izvršeno je interno razgraničavanje poslova u okviru Narodne banke tako da u sektor službe društvenog knjigovodstva ulazi obavljanje platnog prometa, cjelokupna društve-

4) Službeni list br. 43/1959.

5) Član 2. Zakona o društvenom knjigovodstvu.

na evidencija s društvenim računovodstvom i prethodna kontrola s financijskom inspekcijom. Također je Zakonom o DK utvrđen djelo krug i postupak djelovanja financijske inspekcije zadržavajući se uglavnom na onom što je i u organu uprave radila, jedino je izmijenjena njena lokacija i odgovornost. Zadržan je centralistički i hijerarhijski princip upravljanja financijskom inspekcijom, a generalni financijski inspektor bio je odgovoran za svoj rad guverneru Narodne banke i Saveznom izvršnom vijeću koje ga je imenovalo. Za rad Službe društvenog knjigovodstva pred Saveznom narodnom skupštinom bio je odgovoran guverner Narodne banke, dok je generalni direktor Službe bio odgovoran i guverneru i Saveznom izvršnom vijeću koje ga je imenovalo. To je bio prilično složen način rukovodjenja i odgovornosti, ali se u to vrijeme nije moglo drugačije riješiti dok je SDK bila organizacijski uključena u Narodnu banku. Takvi odnosi stvarali su i određene probleme, naročito kada se radilo o prenošenju i praćenju zadataka i poslova koje su obavljale filijale kao operativne jedinice Narodne banke. Slični su problemi nastajali i u odnosu na rad banaka koje su u to vrijeme izvršavale zadatke platnog prometa i društvene evidencije i kontrole za svoje komitente. Ovakvo stanje trajalo je izvjesno vrijeme dok se nije Služba uhodala u tako postavljenim okvirima.

2. OSAMOSTALJENJE SLUŽBE DRUŠTVENOG KNJIGOVODSTVA

Zbog navedenih problema u izvršavanju osnovnih funkcija Službe društvenog knjigovodstva trebalo je riješiti dva pitanja, i to ostvariti organizacijsko osamostaljenje i izdvajanje poslova Službe iz Narodne banke kao i naći rješenje u načinu upravljanja poslovima SDK. U pogledu poslova koji su se obavljali u Narodnoj banci i drugim bankama, a koji su djelomično bili i u djelokrugu rada Službe, bilo je niz poteškoća oko njihova izvršavanja pa je dolazilo do neuskладjenih uputa i drugih nesporazuma. Najviše je bilo problema oko obavljanja poslova društvene evidencije i kontrole koja se temeljila na izvršavanju naloga platnog prometa, a to se obavljalo decentralizirano i otežavalo jedinstvenost u postupku a i kolidiralo je s poslovima kreditiranja i eksterne kontrole koju je obavljala financijska inspekcija.

Izmjenom i dopunom Zakona o društvenom knjigovodstvu iz 1962. godine 6) kao i novim propisima o bankarskom sistemu otklonjene su bitne prepreke za normalniji i uspješniji rad i obavljanje funkcija Službe. Cjelokupni platni promet u zemlji, a pod tim se podrazumijeva i obavezno vodjenje žiro i drugih računa, prenosi se na Službu društvenog knjigovodstva, što omogućuje i objedinjavanje društvene evidencije i kontrole na jednom mjestu. Poslovi kreditiranja privrede i ostalih djelatnosti u potpunosti se prenose na

poslovne banke, dok Narodna banka kreditira isključivo druge banke i ograničava se samo na svoju emisionu funkciju i obavljanje platnog prometa s inozemstvom. Tako sve filijale Narodne banke postaju organizacijske jedinice Službe društvenog knjigovodstva, dok se poslovi u centralama i Glavnoj centrali potpuno razgraničavaju između Narodne banke i SDK.

Bez obzira na utvrđeno razgraničenje ovih društvenih funkcija i na činjenicu da je Služba društvenog knjigovodstva dobila značajno mjesto u odnosu na kontrolu i praćenje ostvarivanja i raspolaganja društvenim sredstvima, njeno mjesto još nije bilo u potpunosti riješeno. Zakon je obvezivao sve korisnike društvenih sredstava da obavljaju cjelokupno financijsko poslovanje preko Službe kao da podnose svoje periodične obračune i završne račune jedinicama Službe što je bilo značajno za temeljitije ulaženje i poznavanje privrednih kretanja. Informiranje o tim kretanjima, kao i o utvrđenim nezakonitostima i nepravilnostima u raspolaganju društvenim sredstvima, uglavnom je bilo usmjereno na društveno-političke zajednice. Težište je bilo ipak na potpunijem iskazivanju i analiziranju podataka i izradi informacija za potrebe federacije. Zato se Služba nije mogla jače afirmirati kod privrednih organizacija i općinskih organa i smatrana je više organom savezne uprave nego stručnom službom koja koristi društveno-političkim i privrednim organima i organizacijama u bazi.

Donošenjem Ustava SFRJ 1963. u izvjesnoj mjeri bio je posebnom odredbom reguliran status SDK, ali više kao ustavna kategorija a ne posebna organizacija ili institucija. Ustav je samo utvrdio da: "... evidenciju i kontrolu raspolaganj društvenim sredstvima, kao i kontrolu izvršavanja obaveza radnih i drugih samoupravnih organizacija i društveno-političkih zajednica vrši jedinstvena služba društvenog knjigovodstva" i da je: "Služba društvenog knjigovodstva samostalna u svom radu". 7) O platnom prometu u zemlji, koji je bio osnov za obavljanje evidencije i kontrole u Službi, ustavna je odredba samo utvrdila da se obavlja prema jedinstvenim načelima. 8) Ovo je bilo dovoljno da ostane dilema, koju su poslovne banke stalno postavljale, da li je platni promet u zemlji posao banaka ili SDK.

Nakon organizacijskog izdvajanja SDK iz Narodne banke preuzimajući sve operativne jedinice (filijale) od nje te formiranjem svojih republičkih centrala i Glavne centrale Službe u Beogradu ona poprima konačan organizacijski oblik. Međutim, trebalo je još uskladiti sistem upravljanja u SDK s odredbama Ustava iz 1963. uvažavajući samoupravne organe u njenim organizacijskim jedinicama.

7) Član 31. Ustava SFRJ

8) Član 29. Ustava SFRJ.

Ovi su organi djelovali samo kao privremeni ili zajednički sa samoupravnim organima Narodne banke. Trebalo je takodjer uskladiti i postupke financijske inspekcije sa samoupravnim principima jer je ona imala ovlaštenja koja nisu išla ukorak s onim što se stvaralo u samoupravnim organizacijama. Naime, po tadašnjim propisima financijski inspektor mogao je svojim rješenjem obustaviti raspolaganje društvenim sredstvima do osporenog iznosa, odnosno privremeno obustaviti korištenje sredstava u cjelini ako posumnja da će se i dalje vršiti nepravilnosti. Takodjer je mogao predložiti udaljavanje osobe od daljnjeg obavljanja financijskog i materijalnog poslovanja ako je utvrdio da je takva osoba učinila krupnije nepravilnosti. Takav prijedlog je organ za rasporedjivanje službenika u radnoj organizaciji morao uzeti u postupak. U slučaju krivičnog djela ili privrednog prijestupa inspektor je podnosio zahtjev javnom tužiocu za gonjenje i o tome obavještavao organ upravljanja korisnika društvene imovine. Svaki financijski inspektor posjedovao je posebnu legitimaciju koja mu je omogućavala da ide u preglede financijsko-materijalnog poslovanja i bez posebnog ovlaštenja.

Ponovnim izmjenama i dopunama Zakona o društvenom knjigovodstvu donijetim u travnju 1965. utvrđuje se njena potpuna samostalnost. Ona po tom zakonu donosi svoj statut koji potvrđuje Savezna skupština. Službom rukovodi generalni direktor kojeg imenuje Savezna skupština, a njoj je odgovoran za rad Službe. U Službi se obrazuje Savjet radne zajednice, kao centralni samoupravni organ, a u svakoj jedinici djeluje njen Savjet radne zajednice. Na taj se način regulirao način upravljanja i samoupravljanja u Službi što je nedostajalo dok je ona djelovala u okviru ili pri Narodnoj banci. Osim toga u zakon se unosi nova odredba o ovlaštenju financijskog inspektora koji više ne može legitimacijom samostalno odlaziti u preglede, nego: "...mora imati ovlaštenje kojim se utvrđuje njegovo svojstvo financijskog inspektora". 9) Na taj se način eliminirala opasnost da pojedinac može na vlastitu ruku koristiti tako široka ovlaštenja.

Na, i ovaj zakon utvrđuje veoma širok djelokrug rada Službe društvenog knjigovodstva koji veoma detaljno određuje zadatke Službe po svim njenim funkcijama. Na temelju tih odredaba SDK izradjuje svoj metod rada i razradjuje djelokrug rada svih svojih organizacijskih jedinica. Postupci Službe, koja izrasta u široku i glomaznu organizaciju s preko 23.000 radnika u oko 400 organizacijskih jedinica, povremeno dolaze u sukob sa samoupravnim pravima i aktima u radnim organizacijama. Takodjer dolazi i do neuskладjenosti s

9) Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o DK (Sl.list 12/1965).

tumačenjima i intencijama zakona i propisa, naročito u vrijeme provodjenja društvene i privredne reforme početkom 1965. godine. Posebno dolaze do izražaja primjedbe i na odborima Savezne skupštine kojoj je SDK podnijela svoj nacrt Statuta na odobravanje. Poslanici pojedinih republika i pokrajina ukazuju na nedovoljno izgrađeno samoupravljanje u jedinicama Službe, a posebno i na pojave "ograničavanja" samoupravnih prava radnih ljudi u radnim organizacijama primjenom uputa i cirkulara Službe. Sve to izrasla u ozbiljni kritiku rada Službe i tokom 1966. provodi se opća rasprava o mjestu i ulozi SDK u uvjetima provodjenja društvene i privredne reforme. Rasprave su se vodile u organima Savezne skupštine i izvan nje i došlo je do izražaja i pitanje daljnjeg opstanka Službe kakva je bila koncipirana u ovo vrijeme. Naročito su banke postavile pitanje vraćanja platnog prometa u bankovne poslove, što je bio više odraz njihovih posebnih interesa. Vodeći platni promet banke mogu koristiti beskamatna sredstva u kanalima platnog prometa, koji onda podvrgavaju svojim interesima.

Medjutim, konačna ocjena o mjestu i ulozi Službe data je na odborima i komisijama Savezne skupštine koje su utvrdile potrebu daljnjeg djelovanja Službe društvenog knjigovodstva sa svim njenim dotadašnjim funkcijama te zadržavajući obavljanje i organiziranje platnog prometa u zemlji kao osnovni preduvjet za uspješnost njenog rada. Baš u to vrijeme, kada je privrednom reformom trebalo dati daljnje impulse razvoju socijalističkih samoupravnih odnosa, smatralo se da je neophodna takva institucija koja će putem društvene evidencije i kontrole pružati veći uvid u raspolaganje društvenim sredstvima i u tokove kretanja nacionalnog dohotka i privrednog razvoja a u skladu sa sistemom i zakonom. Zato se postavljao pred Službom racionalniji i uspješniji način obavljanja društvenih funkcija, a novim prijedlogom zakona utvrdjene su preciznije granice njenog djelovanja kako ne bi došla u sukob sa samoupravnim pravima radnih ljudi u organizacijama udruženog rada. Tako se sredinom 1967. donosi Zakon o Službi društvenog knjigovodstva. 10) To je zapravo prvi zakon koji smatra Službu kao samostalnu samoupravnu organizaciju od posebnog društvenog interesa. Posebno se naglašava da pored svojih zadataka može, ali samo na zahtjev radnih organizacija, vršiti i kontrolu primjene njihovih općih akata koji se odnose na financijsko-materijalno poslovanje.

Ovdje treba napomenuti da je točno definiran djelokrug rada po pojedinim funkcijama. To se naročito odnosilo na evidenciju i kontrolu koje su ranije svojim zahtjevima opterećivale korisnike društvenih sredstava kako zahtjevima za posebnu dokumentaciju i uskladjivanje podataka s njihovim knjigovodstvom. Ovim je

10) Službeni list br. 23/1967.

zakonom bilo utvrđeno da jedinice Službe mogu zahtijevati samo onu dokumentaciju uz naloge plaćanja i obračune koja je zakonom i propisom utvrđena. Kontrola je ograničena isključivo na kontrolu zakonitosti obračuna ukupnog prihoda i dohotka i na kontrolu zakonitosti ostvarivanja i korištenja sredstava, i to samo na način i namjene koje su predviđene propisima, kao i na kontrolu zakonitosti izvršavanja društvenih obveza. Postupak kontrole ostao je kao i ranije, međutim ograničena su ranija široka ovlaštenja kod pregleda financijsko-materijalnog poslovanja kod korisnika društvenih sredstava. Karakteristično je da se u ovom zakonu nigdje više ne spominje financijska inspekcija ni ranija posebna ovlaštenja financijskog inspektora, nego se samo navodi da: "... kontrolu vrše radnici Službe u granicama ovlaštenja koja su Službi data ovim zakonom i drugim propisima". 11) Takodjer se više ne može tražiti bilo kakvo smjenjivanje radnika u radnoj organizaciji ako se utvrde nepravilnosti i nezakonitosti u raspolaganju društvenim sredstvima, nego se podnosi prijava nadležnom javnom tužiocu protiv korisnika društvenih sredstava, odnosno odgovornog radnika. O tome se obavještavaju organi upravljanja korisnika društvenih sredstava. Time se isključuju sve eventualne mogućnosti miješanja Službe u unutarnje odnose radne organizacije.

Već prije donošenja ovog zakona služba poduzima mjere za konsolidaciju svog rada nakon oštre kritike koju je primila od društva. Racionalnije se postavlja mreža organizacijskih jedinica uklanjanjem malih filijala i koncentracijom odredjenih poslova u većim jedinicama. Sužavanjem nekih poslova i prijenosom devizne dokumentarne kontrole na Narodnu banku Služba smanjuje broj radnika s oko 10.000 što ju sada čini operativnijom i ekspeditivnijom. Odlaskom većeg broja kvalificiranijeg kadra, koji su lakše dobili radna mjesta u bankama i privrednim organizacijama nego oni s nižim kvalifikacijama, Služba je morala brzo osposobljavati postojeći kadar putem raznih seminara i doškolovanjem. Ovdje treba napomenuti da je SDK u Hrvatskoj u tom pravcu našla rješenje u pogledu doškolovanja svojih radnika na poslovima kontrole, za koja se radna mjesta tražila viša stručna sprema, tražeći suradnju s Višom ekonomskom školom u Varaždinu koja je za radnike Službe osigurala poseban program. Tako je osnovan 1969. i Centar za izobrazbu kadrova SDK pri ovoj školi kao stalni organizirani oblik suradnje ne samo na doškolovanju nego i na prekvalifikaciji radnika za nove poslove koji su stajali pred Službom koja se spremala na automatizaciju odredjenih poslova. Ovaj su centar koristile i službe iz drugih republika i pokrajina.

11) Član 40. Zakona o SDK (Sl.list br.23/1967).

S ovime nisu bili riješiti još neki otvoreni problemi koje je Služba imala u svom djelovanju. Obavljanje svih zadataka Službe, koji su proizlazili iz njenih funkcija, moralo je biti u pravilu jedinstveno a po uputama i metodologiji rada koje je utvrđivala Glavna centrala SDK. To se posebno odnosi na statistička istraživanja koja su od interesa za cijelu zemlju, na kontrolu saveznih propisa i na obavljanje platnog prometa u zemlji. Međutim, u svakodnevnom radu organizacijskih jedinica Službe, koje neposredno dolaze u kontakt s korisnicima društvenih sredstava i s organima društveno-političkih zajednica, pojavljuju se tekući problemi zbog specifičnih uvjeta u njihovom poslovanju. Zbog nemogućnosti brzog rješavanja takvih konkretnih slučajeva, jer uputama i propisima nisu predviđeni, dolazi ne samo do ekonomskih nego i ponekad do društveno-političkih problema. Oni poprimaju i širi karakter ako se radi o poteškoćama i nepotpunostima u propisima za određenu privrednu grupaciju ili granu privredjivanja, odnosno može biti u pitanju specifičnost određenog regiona ili republike u cjelini. S obzirom da je Služba tada bila centralistički organizirana, cijela procedura morala je teći od filijale putem centrala do Glavne centrale SDK, a ona opet morala je konzultirati odgovarajuće savezne organe.

U to vrijeme je i u društveno-političkim zbivanjima zemlje dolazilo do niza problema koji su bili odraz određenog otpora razvoju socijalističkih samoupravnih odnosa pojavom birokratsko-centralističkih tendencija u upravljanju zemljom, uz to su još jačale tehnokratske strukture u samim organizacijama udruženog rada i njihovim asocijacijama, dok su na drugoj strani nicali nacionalističke snage kao protuteža centralizmu i unitarizmu. Najznačajnije su bile rasprave oko ovih pitanja povodom donošenja ustavnih amandmana, jer je bilo očevidno da su i dotadašnje ustavne odredbe u izvjesnoj mjeri kočile odnosno ograničavale ostvarivanja većih prava samoupravljača i samostalnijeg razvitka tih snaga u društvenoj bazi. Otvoreno se postavilo pitanje uloge republika i autonomnih pokrajina, a time i veće samostalnosti mjesnih zajednica i općina. Donošenjem ustavnih amandmana od strane Savezne skupštine sredinom 1971. godine bila su neka ključna pitanja riješena, ali se nastavilo s raspravama i pripremama za donošenje novog Ustava SFRJ. U političkom pogledu, gdje je trebalo raščistiti određena pitanja i stavove pojedinih republičkih i pokrajinskih partijskih organizacija, učinjeno je to na 21. sjednici Predsjedništva SKJ krajem 1971. i nakon toga otvorenim pismom upućenim svim članovima SKJ.

3. USKLADJIVANJE RADA SLUŽBE S USTAVNIM PROMJENAMA

Već u toku rasprava o ustavnim amandmanima vodila se veoma ozbiljna rasprava o ulozi i mjestu Službe društvenog knjigovodstva u novim uvjetima razvoja samoupravljanja. Trebalo je riješiti dva os-

novna pitanja, i to: odnos i djelovanje SDK u praćenju društvenih sredstava, tj. odnos prema udruženom radu i prema društveno-političkim zajednicama, kao i rješavanje unutarnje organizacije Službe u pravcu decentralizacije. Po zauzetim stavovima osnovna orientacija Službe treba ići ka kompletnijem informiranju udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, dok se kontrola ograničava samo na raspolaganje društvenim sredstvima i na kontrolu obveza prema društvenoj zajednici. Za obavljanje tih funkcija Služba treba i dalje da vodi i organizira platni promet u zemlji, što treba ustavnim odredbama i zagarantirati. U tom smislu je i koncipiran ustavni amandman XXVII, dok je amandmanom XXX (točka 2.pod 4) određeno da federacija utvrđuje načela funkcioniranja SDK, a ne više i organizaciju kako je ranijim odredbama bilo postavljeno. Na taj se način omogućio put decentralizaciji Službe, kao i njeno okretanje potrebama korisnika društvenih sredstava, a manje federaciji.

Na temelju spomenutih amandmana donosi se odmah početkom 1972. Zakon o Službi društvenog knjigovodstva koji je uskladjen s novim ustavnim odredbama. Osim konstatacije da je SDK samostalna organizacija koja obavlja poslove od općeg društvenog interesa i da ima javna ovlaštenja određena zakonom, ovaj zakon upućuje Službu da za potrebe osnovnih i drugih organizacija udruženog rada te ostalih organizacija i zajednica koja koriste društvena sredstva obavlja poslove platnog prometa, evidenciju i informiranje o raspolaganju društvenim sredstvima, kao i kontrolu tih sredstava s praćenjem obveza prema društvenoj zajednici. Dalje se utvrđuje da se pod Službom podrazumijevaju službe u republikama i autonomnim pokrajinama kao i služba u federaciji. 12) Jedna od osnovnih obilježja ovog zakona je ta da se u pogledu funkcija ograničio samo na one koje su od interesa za cijelu zemlju, kao i u organizaciji, odgovornosti i upravljanju samo za službu u federaciji. Sve ono što se odnosi na rad, djelovanje, organizaciju i upravljanje prepušteno je da se odredi zakonima o SDK u republikama i pokrajinama. To je također učinjeno i sa statutima jer je svaka služba u republici i pokrajini pravna osoba.

Zakoni o SDK u republikama i pokrajinama donijeti su, i to prvi puta, tokom 1973. godine. Zakon o SDK SR Hrvatske donio je Sabor 2.II 1973, a Statut ove službe potvrdio je isti organ 18.X 1973. Na taj način je SDK u ovoj i drugim republikama i pokrajinama djelovao na temelju ustavnih amandmana SFRJ i republika i pokrajina (koji su sadržavali istovjetni tekst) te na temelju saveznog Zakona o SDK i svog republičkog, odnosno pokrajinskih zakona o SDK

12) Član 1. Zakona o SDK (Službeni list br.3/1972).

i drugih saveznih i republičkih i pokrajinskih propisa. Ovako utvrđen rad Službe nije ometao jedinstveno izvršavanje funkcije i zadataka od interesa za cijelu zemlju jer se upute i metodologija rada za ove poslove utvrđuju zajednički, o čemu vodi brigu Savjet Službe. Ovaj organ sačinjavali su generalni direktori republičkih i pokrajinskih službi s generalnim direktorom SDKJ, dok je raniji centralni samoupravni organ istog naziva prestao djelovati. Svaka je služba na svom području formirala svoj centralni samoupravni organ radi rješavanja svojih unutarnjih i međusobnih odnosa u pogledu organizacije, upravljanja, kadrova i financiranja. Ovo je omogućilo prilagodjavanje rada službi specifičnim uvjetima svog područja i provodjenju odredjenih mjera, zakona i propisa koje donose društveno-političke zajednice u svom djelokrugu. Time je bila eliminirana opasnost sukoba interesa i stavova, koji su ranije ometali rad službi u cjelini, te su otklonjeni razni nesporazumi. Služba se sve više okreće stvarnim potrebama udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, a i mnogo uže suraduje s organima društveno-političkih zajednica u pravcu donošenja i praćenja njihovih propisa s područja raspolaganja i korištenja društvenih sredstava. Tako nestaje onaj raniji odnos prema Službi koju su smatrali "tudjim" organom ili nekom vrstom banke koja je tu samo radi obavljanja plaćanja i naplate obaveza prema višim organima.

Daljnji razvoj društveno-ekonomskih odnosa koji dobivaju čvršću osnovu u novim ustavnim odredbama po donošenju novog Ustava SFRJ i Ustava republika i autonomnih pokrajina 1974. i kasnije odredbama Zakona o udruženom radu, koji je usvojen u Saveznoj skupštini krajem 1976. godine, utjecao je na ponovnu izmjenu saveznog i republičkih, odnosno pokrajinskih zakona o SDK. Trebalo je izvršiti odredjene izmjene i dopune kako bi se uskladili s ustavnim odredbama i ZUR-om. Novi ustavi i ZUR temeljitije su regulirali pitanja neposrednijeg utjecaja kao i učešća udruženog rada ne samo u donošenju odluka u svojim organizacijama nego i u delegatskim skupštinama samoupravnih interesnih i društveno-političkih zajednica. Prema tome je i bilo potrebno temeljitije razraditi neke odredbe u zakonima o SDK koje se odnose na pružanje veće pomoći od strane organizacijskih jedinica SDK udruženom radu, naročito na području društvenog informiranja i suradnje s organima samoupravne radničke kontrole, a to je u ranijem periodu bilo dosta slabo izraženo. Osim toga trebalo je eliminirati odredjene pojave nepoštivanja zajedničkih odluka i stavova Službe u odnosu na obavljanje poslova od interesa za cijelu zemlju. Naime, bilo je u nekim republikama i pokrajinama povremenih odstupanja od primjene zakona i propisa koji su se morali jedinstveno provoditi na čitavom području Jugoslavije.

Krajem 1976. Skupština SFRJ na sjednici Saveznog izvršnog vijeća donosi Zakon o Službi društvenog knjigovodstva koji nešto drugačije definira status Službe, koja: "...jeste samostalna organizacija i nezavisna zajednička služba organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica te društveno-političkih zajednica, koja obavlja poslove od posebnog društvenog interesa i ima javna ovlaštenja određena ustavom i zakonom". Dalje utvrđuje da je u obavljanju poslova od interesa za cijelu zemlju Služba jedinstvena i za svoj rad odgovara Skupštini SFRJ. 13) Na taj način još se jače SDK upućuje na izvršavanje onih zadataka koji su od značenja za udruženi rad, i to posebno na području informiranja. Naročito se ističe zadatak koji je u Ustavu SFRJ i u ostalim ustavima naglašen, a odnosi se na osiguravanje organizacijama udruženog rada i drugim društveno pravnim osobama podataka na osnovu kojih se radni ljudi i organi samoupravne kontrole upoznaju s financijsko materijalnim stanjem svoje i drugih organizacija. 14) Mnogo su preciznije definirani zadaci koji proizlaze iz odredaba ZUR-a nego što je to bilo u prethodnim zakonima. Nabrojene su sve evidencije i izvori podataka za potrebe informiranja korisnika društvenih sredstava što Službu mnogo više obavezuje i time njena uloga postaje mnogo značajnija.

Zbog ovako značajne uloge Službe koju joj daje Ustav SFRJ u posebnom poglavlju o društvenom sistemu informiranja, društvenom knjigovodstvu, evidenciji i o statistici, Savjet Službe proširuje se predstavnicima društvenih organa i pretvara se u društveni organ upravljanja Službom, i nije više kao ranije samo koordinacijsko tijelo radi uskladjivanja stavova među službama. U ovaj Savjet ulaze po jedan predstavnik Skupštine SFRJ, Savezne konferencije SSRN Jugoslavije, Saveza sindikata Jugoslavije i Privredne komore Jugoslavije. Njegova osnovna funkcija je u reguliranju i usmjeravanju onih zadataka i poslova koji su od interesa za cijelu zemlju putem programa rada, razmatranja izvršenja planova rada i utvrđivanja drugih mjera koje osiguravaju jedinstveno izvršavanje osnovnih funkcija Službe. Generalni direktori svih službi dužni su u okviru svojih ovlaštenja osigurati zaključke, smjernice i odluke Savjeta Službe. 15) Savjeti službe formiraju se u sličnom sastavu i u službama u republikama i pokrajinama, oni vode računa o ostvarivanju spomenutog jedinstva i o usmjeravanju rada Službe na svom području u skladu s potrebama republika i pokrajina, te općina i zajednica općina. Djelokrug njihovog rada i ovlaštenja generalnog direktora utvrđuje se republičkim odnosno pokrajinskim zakonom o SDK.

13) Član 2. Zakona o SDK (Službeni list br.2/1977).

14) Član 77. Ustava SFRJ.

15) Članovi 106, 107. i 109. Zakona o SDK.

Značajno je u ovom posljednjem saveznom Zakonu o SDK da je naglašena odgovornost Službe kao cjeline službi u republikama i pokrajinama kao i odgovornih rukovodilaca tih službi. Jednom se odredbom tog zakona određuje da su službe u pokrajinama i republikama dužne postupati po uputama i smjernicama vezanim za obavljanje poslova od interesa za cijelu zemlju, a koje se pripremaju i donose od strane SDKJ u suradnju s tim službama. U vezi s time posebna odredba saveznog Zakona o SDK uređuje da u slučaju donošenja rješenja bilo koje službe kojim se povredjuje savezni propis tada generalni direktor Službe donosi rješenje o obustavi izvršenja tog rješenja do njegove pravomoćnosti. Ukoliko SDKJ utvrdi da se ne primjenjuju ili nepravilno primjenjuju savezni propisi ili upute generalnog direktora Službe, on će poduzeti odgovarajuće mjere i donijeti rješenje kojim se osigurava provodjenje saveznih propisa ili njegovih uputa a Savjetu Službe će predložiti pokretanje postupka pred nadležnom republičkom odnosno pokrajinskom skupštinom protiv odgovornog rukovodioca službe radi utvrđivanja njegove odgovornosti.

16) Na ovaj način osigurava se jedinstveno obavljanje funkcija Službe za sve poslove koji su od interesa za cijelu zemlju, odnosno koji se moraju jedinstveno obavljati radi ujednačenog postupka kod svih korisnika društvenih sredstava. Još se zakonom predviđa jedna "prepreka" vršenja pritiska na generalnog direktora Službe, i to odredbom da: "... u obavljanju svojih funkcija generalni direktor Službe ne može primati smjernice i naloge organa i funkcionera drugih društveno-političkih zajednica niti postupati po njihovim smjernicama i nalogima". 17) I ova mjera je značajna za Službu radi zaštite određenih užitih interesa društveno-političke zajednice ili drugih grupnih interesa, jer je bilo i slučajeva vršenja pritiska na funkcionere Službe.

Ne ulazeći detaljnije u ostale odredbe saveznog Zakona o SDK treba samo ukazati na to da je svaki posao Službe razradjen u posebnom poglavlju i da su naglašeni oni zadaci koji proizlaze iz ustavnih odredaba i odredaba Zakona o udruženom radu. Ako prihvatimo to da je redosljed nizanja poslova i zadataka Službe ujedno davanje značenja pojedinom poslu, onda su to informativno-analitički poslovi i poslovi evidencije, što je i u redosljedu ustavne odredbe o funkcijama Službe takodjer istaknuto. Ovo naglašavamo zbog toga jer se u posljednje vrijeme ističe veliko značenje Službe u cjelokupnom društvenom sistemu informiranja. No, ne možemo zanemariti i značenje uloge kontrole koju obavlja Služba, a naročito u pogledu pomoći i suradnje s novim samoupravnim organima

16) Članovi 8. i 113. Zakona o SDK.

17) Član 105. istog Zakona.

u udruženom radu - sa samoupravnom radničkom kontrolom koja predstavlja osnovnu kariku u ostvarivanju opće društvene samozaštite i sprečavanju zloupotreba, nepravilnosti i nezakonitosti u raspolaganju i korištenju društvenih sredstava. Ni jedna vanjska društvena kontrola i nadzor ne može biti tako uspješan na tom području kao kontrola temeljena na socijalističkim samoupravnim principima. Ovim se zakonom ona ponovno utvrđuje kao metod i inspekcijska kontrola uz preventivnu kontrolu i reviziju financijsko-materijalnog poslovanja. Posebnim se poglavljem daje određeno mjesto poslovima ekonomsko-financijske revizije kao novog područja koje je vezano za ulaganja inozemnih sredstava u našim organizacijama, odnosno kada se radi o ulaganjima naših organizacija kod inozemnih firmi. Kod poslova platnog prometa naročito su istaknute odredbe vezane za sistem plaćanja i što uspješnije obavljanje plaćanja medju korisnicima društvenih sredstava što je veoma značajno za normalna privredna kretanja.

Odmah nakon donošenja saveznog Zakona o SDK sve republike i pokrajine donijele su svoje nove zakone o SDK uskladjene s ustavnim odredbama, ZUR-om i saveznim zakonom o SDK. Daleko bi nas odvelo upoznavanje s odredbama tih zakona, ali treba naglasiti da osim specifičnih odredaba za određene propise koje donose republike, pokrajine i općinski organi, a koje Služba mora pratiti, pretežan dio odredaba odnosi se na unutarnja pitanja rada i djelovanja republičkih i pokrajinskih službi što nije regulirano saveznim Zakonom o SDK. To su pitanja organizacije tih službi, upravljanje službom i njenim organizacijskim jedinicama te financiranja službe. Bez obzira na izvjesnu ujednačenost tih zakona ipak postoje pojedina odstupanja zavisno o posebnim uvjetima pod kojima djeluju te službe, a što je i bila intencija decentralizacije Službe kao cjeline.

3. PREDSTOJEĆI ZADACI I DALJNJI RAZVOJ SLUŽBE

Ustavna i zakonska rješenja u velikoj mjeri oslobodili su Službu društvenog knjigovodstva da se "bavi sama sobom" što je u ranijim uvjetima bila često prisiljena da radi. Naime, radilo se o stalnim promjenama i brzom razvoju društveno-političkih i ekonomskih odnosa u zemlji koji su tražili brzo prilagodjavanje poslova i organizacije Službe tim promjenama. Konsolidacijom rada Službe i zauzimanja značajnog mjesta i uloge u društvu Služba se može sada više posvetiti poboljšanju svog rada i jačanju svoje uspješnosti što u posljednje vrijeme i čini. Nekoliko je osnovnih pravaca na koje orijentira svoj rad u ispunjavanju zadataka postavljenih od društva, a posebno u odnosu na potrebe udruženog rada. U prvom redu to je pitanje što pravilnijeg usmjeravanja svojih osnovnih funkcija i poslova u skladu sa smjernicama srednjoročnog programa razvoja pri

vrede i ostalih društvenih djelatnosti, S tim je u vezi i njena daljnja modernizacija i kadrovsko osposobljavanje kako bi mogla realizirati svoj program razvoja.

Kompletnog i društveno verificiranog programa razvoja Službe društvenog knjigovodstva još nema, osim što se za svaku godinu donosi program rada koji prati opće privredne smjernice i planove u zemlji. Sada se radi na pripremi okvira radne koncepcije osnova srednjeročnog plana razvoja i unapredjenja rada SDK od 1981. do 1985. godine. O tome je raspravljao Savjet Službe na svojoj sjednici od 14.VI o.g. Dato je nekoliko primjedaba koje su išle u pravcu cjelovitijem i jedinstvenom prilaženju polaznih osnova izbjegavajući rasparčanost pristupa po funkcijama. To bi bilo ekonomičnije i uštedilo bi se na vremenu i kadrovima u toku izrade plana. Najznačajniji dio plana treba biti usmjeren na transformaciju pojedinih funkcija Službe, pa bi u tom pravcu trebalo izvršiti radikalniji zaokret. Tu se u prvom redu radi o informacijskom sistemu Službe koji se, poslije donijete Rezolucije o društvenom sistemu informiranja, mora takodjer transformirati. Zato treba razraditi ciljeve, domete i pitanja kojima treba da se sama Služba bavi. Slično je i s poslovima kontrole koju treba osloboditi sitnih poslova i orijentirati se na ono što je od značenja za udruženi rad. Utvrđeno je da se u kontroli obavlja masa poslova gdje se postizava kvantitet na uštrb kvaliteta. U platnom prometu poduzete su neke novine, ali još uvijek postoji otpor promjenama koje trebaju usavršiti i ubrzati sistem plaćanja. To je samo najgrublji osvrt na pripremu plana razvoja, ali se očekuje rasprava u svim jedinicama Službe a i izvan nje kako bi se izradio prvi nacrt. 18)

Ne može se reći da se u pogledu unapredjenja rada Službe nije ništa ili malo učinilo. Posljednjih nekoliko godina pristupilo se automatizaciji poslova platnog prometa i društvenog računovodstva i statistike. Taj se zadatak ostvaruje na temelju programa automatizacije donijetog još krajem 1969, ali je sporo tekao zbog niza teškoća vezanih za ugovaranje i izbor potrebnih sistema, problema njihovog održavanja, osiguravanja deviznih sredstava i pripreme potrebnih kadrova. Najveći zastoj bio je vezan na sporu isporuku ugovorenih sistema jer je trebalo opskrbiti preko 100 organizacijskih jedinica Službe kompletnim elektronskim sistemima. Do danas su skoro sve organizacijske jedinice prešle na automatsku obradu naloga platnog prometa i statističkih

18) "O koncepciji razvoja i analizi gubitaka" (članak iz "SDK-Časopis za pitanja korištenja društvenih sredstava", br.17-18/1979).

podataka, osim nekih novih jedinica. To je ipak značajan uspjeh kada se ima u vidu veoma razgranata mreža jedinica po cijeloj zemlji i s velikim brojem kadrova koje je trebalo razmjerno brzo i prekvalificirati. Trebalo je od obradivača platnog prometa, evidentičara i knjigovodja društvenog računovodstva stvoriti operatore na sistemu, programere i organizatore, jer gotovih kadrova u Službi i izvan nje nije bilo. Bilo bi i neracionalno uzimati nov kadar, a ovaj koji je radio dugo godina u Službi ostaviti da se snažazi negdje drugdje. Tome je puno pomogao i spomenuti Centar za izobrazbu kadrova pri (danas) Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu. Može se reći da je putem raznih seminara prekvalificirano preko dvije tisuće radnika Službe za potrebe AOP-a. Radi potpunije realizacije ovog zadatka potpisan je samoupravni sporazum između Službe u SR Hrvatskoj sa spomenutim Fakultetom i formiran je poseban koordinacijski odbor za rješavanje tekućih pitanja. Slični sporazumi potpisani su i sa Školskim centrom "Rudjer Bošković" radi osposobljavanja stručnih radnika za održavanje mehanizacije i elektronskih postrojenja u Službi, a s Tehničkim fakultetom u Zagrebu u cilju suradnje na rješavanju odredjenih tehničkih pitanja i izrade potrebnih projekata razvoja elektronike za potrebe Službe, kao i osposobljavanja visokokvalificiranog kadra.

Još ostaje niz pitanja koja treba dalje rješavati na polju modernizacije poslova u službama republika i pokrajina jer učinjen je tek prvi korak. Ovo je zapravo prva faza realizacije Programa automatizacije poslova u Službi, a druga je u začetku. Ta treba da riješi bolje komuniciranje između organizacijskih jedinica Službe i njihovo povezivanje telekomunikacijskim vezama, ona mora stvarati uvjete za "tele-procesing" bez kojeg se ne može zamisliti buduće upućivanje međusobnih obračuna među jedinicama što se sada čini poštanskim vezama koje su relativno veoma spore (prijenos zbirnih aviza traje od jednog do pet dana). Velik korak bit će u povezivanju korisnika društvenih sredstava uvođenjem od govarajućih medija za prijenos podataka iz njihovih elektronsko-računskih centara u centre organizacijskih jedinica Službe. To se posebno odnosi na korisnike s velikim brojem naloga (naročito kod isplate osobnih dohodaka i obveza) kao i u prenošenju podataka iz periodičnih obračuna i završnih računa. Već postoje inicijative pojedinih većih radnih i složenih organizacija gdje postoje uvjeti za ostvarenje takve tehnike prijenosa. Moraju se riješiti problemi jedinstvenih programa i izraditi projekti za takva rješenja unutar Službe i u suradnji sa zainteresiranim korisnicima društvenih sredstava.

Postoje još neka područja na kojima Služba radi u cilju unapređivanja svog rada, naročito u pravcu zadovoljavanja potreba udruženog rada. Već su poduzete mjere za pravovremeno informiranje i pružanje uporednih podataka iz periodičnih obračuna i završnih računa. Ovakvim informiranjem započelo se prije tri godine i postignuti su dobri rezultati jer takvim načinom informiranja obuhvaćeno je preko 20.000 korisnika društvenih sredstava. To je rađeno na temelju odredaba ZUR-a koji je odredio minimum podataka, a koje je dopunilo Savezno izvršno vijeće u suglasnosti s Privrednom komorom Jugoslavije (ukupno oko 18 podataka za međusobno upoređivanje). Ovdje se posebno radi na usavršavanju analiziranja ovih podataka od strane Službe i samih korisnika društvenih sredstava koja suradnja je u toku. Posebno treba istaknuti pokusno uvodjenje sistema "verižnog plaćanja" koji Služba provodi u većim republičkim centrima i iščekuju se rezultati kako bi bili konačno verificirani od nadležnih organa i pristupilo izradi odgovarajućih propisa.

Još ostaje značajno područje ispitivanja i korištenja iskustava u radu sličnih ili srodnih organizacija u svijetu. Služba suradjuje s nekoliko međunarodnih organizacija, a najuža je suradnja s Međunarodnom organizacijom institucija vrhovne revizije (The International Organization of Supreme Audit Institutions-INTOSAI) koja djeluje od 1953. godine a okuplja blizu 100 zemalja iz čitavog svijeta. Suradnja se uglavnom odvija na kongresima koji se održavaju svake treće godine na kojima se obično raspravlja o četiri izabrane teme iz područja financijske revizije i djelovanja institucija vrhovne revizije, njihove organizacije i načina financiranja, te osposobljavanja kadrova. Služba sudjeluje već od 1962. godine, i to svojim referatima od IX kongresa održanog 1973. u Madridu. Bez obzira na specifičnost organizacije i djelovanja SDK ipak se nalaze zajedničke teme s tim institucijama koje imaju karakter državne kontrole i revizije u cilju zaštite javne i državne imovine i fondova. Druga međunarodna organizacija, s kojom također Služba suradjuje više godina, jest Međunarodni komitet za računovodstvene standarde (IASC) koji tretira na svojim skupovima način primjene utvrđenih standarda u izradi financijskih izvještaja te njihovom poštivanju na međunarodnom planu. Službi je korisna ova suradnja radi korištenja iskustva u obavljanju poslova ekonomsko-financijske revizije, a naročito u primjeni utvrđenih standarda u izvještajima za Međunarodnu banku za obnovu i razvoj, za Međunarodnu financijsku korporaciju i za druge inozemne investitore i poslovne partnere.

Ovo bi bio samo letimičan pregled dvadesetgodišnjeg rada Službe društvenog knjigovodstva, ali uglavnom s aspekta općih društveno-političkih i ekonomskih smjernica koje su našle izraz u ustavnim i zakonskim odredbama o funkcijama i zadacima Službe. Ostaje nedorečen onaj dio iz djelovanja Službe koji se odnosi na stvarno izvršene zadatke iz njenog djelokruga rada za što je ovaj prostor bio nedovoljan, a osim toga zahtijevao bi veoma iscrpnu analizu, za koju je potrebno mnogo vremena i dokumentacije, do koje je teško i doći uzimajući u obzir ovako široku organizaciju kao što je Služba društvenog knjigovodstva.

Primljeno: 1979-10-1

Baković J. The Twentieth Anniversary of the Social Accountancy Service.

SUMMARY

The paper marks the occasion of the twentieth anniversary of the Social Accountancy Service and traces the development of this important institution through the past two decades of its existence.

The first part of the paper deals with the establishment of the Social Accountancy Service as a supervisory institution in charge of record-keeping, supervising legality in the use of social resources and carrying out economic and financial auditing. The second part is concerned with the transformation of the Social Accountancy Service, in conformity with the 1967 Social Accountancy Act, into an independent self-management organization of special social concern, which, among other things, acquires a major role in performing financial transactions within Yugoslavia.

The third part deals with the accommodation of the Social Accountancy Service to the provisions of the Amendments to the 1963 Constitution, the provisions of the new Constitution (1974) and the provisions of the Associated Labour Act (1976). One of the important tasks of the Service is now manifested in collecting financial data and other significant information for monitoring, planning and directing economic and social development and in supplying data to organizations of associated labour on the basis of which the working people can gain insight into the financial and material operations of their organizations.

In conclusion, the author points out to some future lines of development of the Social Accountancy Service, stressing the fact that it has already grown into a modern institution using the most up-to-date electronic data processing equipment and paying special attention to the systematic in-service training of its personnel.